

Mōteatea – E Pā Tō hau

Akoranga 1 – Aroā ki te Reo

He akoranga hei whakamārama i ngā kōrero, me te whakamātau i te mārama o te reo o ngā mōteatea ki ngā ākonga.

Marautanga	Te Reo Māori
Taumata	5
Whenu	Puna Reo
Whāinga Paetae	Ka hāngai ngā kupu me te āhua tonu o te whakatakoto kupu ki te kaupapa
Rauemi	<ul style="list-style-type: none">~ Kei te pātene E Pā Tō Hau ngā hononga paetukutuku~ Hīti rauemi 1~ Hīti rauemi 2~ 1 x kutikuti~ Huinga pou kāpia o te akomanga~ Papakupu~ Ngā pene me ngā pukapuka mahi ā ngā tauira

Hei Mahi

Ka mahi takirua ngā ākonga kia kite i te māramatanga o ngā kupu miramira kei raro iho nei, ā, ka mahi takitahi kia whakaatu i te aroā.

E pā tō hau he **wini raro**

He hōmai aroha kia tangi atu au i konei

He aroha ki te iwi ka **momotu ki tawhiti ki Paerau**

Ko wai e kite atu kei whea aku hoa i mua rā

I te **tōnuitanga**

Ka haere mai tēnei ka **tauwehe**

Ka **raungaiti** au ... i

Ngā Wai a Te Tūī
Māori & Indigenous Research

Te Puea Memorial Marae

TE TĀHUHU O TE MĀTAURANGA
MINISTRY OF EDUCATION

Mōteatea – E Pā Tō hau

Me whakareri

1. Tāngia, ātahi ka kutikuti i te hīti rauemi 2. Kia kotahi hīti rauemi ki ia takirua. Ki te mahue tētehi ākonga, me noho te kaiako ki tōna taha.
2. Whakaaturia ngā kupu o te mōteatea E Pā Tō Hau mā te whakarahi i te hīti rauemi 1 kia A3 te rahi, mā te whakaatu rānei i ngā kupu ki te mata pouaka whakaata o te akomanga.

Me whakaako

3. Ko te mahi tuatahi, me whakarongo te katoa o te akomanga ki te mōteatea E Pā tō Hau.
4. Me toha poka noa ngā hīti rauemi 2 kua whakaritea kētia ki ngā rōpū takirua.
5. Me taurite e ngā ākonga ngā kupu miramira ki ngā whakamārama tika mō aua kupu.
6. Me whakahau kia matapaki takiruatia. Rāhuitia te whakamahi taputapu āwhina pērā ki te papakupu me te ipurangi i tēnei wā.
7. Ka pau te hau ki te takirua, ka mutu rānei rāua ki te mahi tūhono, e pai ana te whakaae kia whakamahi i aua taputapu āwhina. Tukua ngā ākonga kia pānui i te whakamārama mō te waiata ki runga i te tūhono NZ Folksong kia kite mēnā kua tika, kia whakatika rānei i ngā mea hei whakatika.
8. Mēnā ka mutu wawe ngā ākonga, tukua rātou kia pānui tonu i ngā mōhiohio i taua tūhono NZ Folksong.
9. Kia reri te akomanga katoa, whakaaturia te hīti rauemi 2, kia kite i ngā taurite tika. Tukua ngā ākonga kia whakaraupapa i ā rātou mahi kia tika.
10. Tohua tētehi o te tokorua kia kāpia ngā tāhei katoa o te pou A ki te taha mauī o tētehi whārangi o tana pukapuka, ā, me waiho he wāhi tuhituhi ki te taha katau o taua tāhei. Ko tana hoa, me kāpia ngā tāhei katoa o te pou E ki te taha katau o te whārangi o tana pukapuka, ā, me waiho he wāhi tuhituhi ki te taha maui o te taua tāhei, ka whakarārangia i aua tāhei ki te taha matau o tana whārangi.
11. Me tuhi e ngā ākonga ki te pene, te whakamārama tika e hāngai ana ki ngā kupu hou. Mēnā kei a rātou ngā whakamārama, ka tuhi kē i ngā kupu hou ki te taha o te whakamārama tika.
12. Hei whakaatu i tō rātou mārama ki te kaupapa, me tuhi e rātou ō rātou ake rerenga kōrero hei whakamahi i ngā kupu hou (kia rima ngā rerenga).
13. Me whai wā kia taea ai e ia ākonga te whakapuaki i tētehi o āna rerenga kōrero.

E pā tō hau he **wini raro**

He hōmai aroha kia tangi atu au i konei

He aroha ki te iwi ka **momotu ki tawhiti ki Paerau**

Ko wai e kite atu kei whea aku hoa i mua rā

I te **tōnuitanga**

Ka haere mai tēnei ka **tauwehe**

Ka **raungaiti** au ... i

Hīti Rauemi 1

Pou A

Pou E

wini raro

He hau nō te raki. He kupu whakarite mō te hekenga mai o ngā hōia mai i Tāmaki Makaurau ki runga o Rangiaowhia.

momotu ki tawhiti ki Paerau

He kōrero mō te hunga mate. Ka wehe atu ki te huinga o te Kahurangi.

tōnuitanga

He wā māpua. Ka noho mārie, ka noho houkura ki te whenua.

tauwehe

He kupu anō mō te momotu.

raungaiti

He pōuri, he pōhara.

Hīti Rauemi 2

Mōteatea – E Pā Tō hau

Akoranga 1A – Tuhinga Kōrero

Marautanga	Te Reo Māori
Taumata	4
Whenu	Rautaki Reo
Whāinga Paetae	Ka rāwekeweke i ngā āhuatanga reo me te hanganga o te tuhinga kia rangona ai tōna ake reo.
Rauemi	<ul style="list-style-type: none"> ~ Kei te pātene E Pā Tō Hau ngā hononga paetukutuku ~ Ngā pene me ngā pukapuka mahi a ngā ākonga ~ Papakupu/Punakupu ~ 3 x pepa nui/papa mā (he rahi wawaenga) ~ Hīti rauemi 1 ~ Hīti rauemi 2 ~ He pene papa mā/he pene karioi

Hei Mahi

Ka tuhi ngā ākonga i tētehi whiti ki a Te Rangiāmoa, ki a Te Wano, ki te kāpene o ngā hōia Peretānia rānei hei whakamārama i ngō rātou kare ā-roto me ngō rātou whakaaro e pā ana ki te pakanga i tū ki Rangiaowhia me te raupatu o ngā whenua o Ngāti Apakura.

1. Tohua ngā ākonga kia whakarongo, kia pānui hoki i te katoa o ngā tūhono Te Ara me Te Ao Hou. Mō te tūhono NZ Folksong, me pānui e rātou te wāhanga mai i te tīmatanga ā tae atu ki ... ‘In lamenting the death of her cousin, Rangaiāmoa was mourning the fate of all her people.’
2. Whakahaungia ngā ākonga kia whakamahi i te papakupu/punakupu rānei i a rātou e pānui ana hei whakapakari i tō rātou māramatanga. Whakanōhia ngā ākonga matatau ki te reo Pākehā ki te taha o te hunga kei te ako tonu kia mahitahi ai rātou. Tohua kia tuhingia ngā kupu hou kua kitea ki roto i ā rātou pukapuka.
3. Whakaaturia ngā kupu kei roto i te mōteatea E Pā Tō Hau e hāngai ana ki te pōuri, te mokemoke, te mōteatea me te takarure.

Mōteatea – E Pā Tō hau

-
4. Whakarōpūngia ngā ākonga kia toru ngā rōpū, arā, he rōpū mō Te Wano, he rōpū mō Te Rangiāmoa, he rōpū mō te kāpene o ngā hōia Peretānia. Kātahi, tukua he pepa rahi, he papa mā rānei ki ia rōpu.
 5. Ka ūhi manomanotia e ngā ākonga ngō rātou kare-ā-roto: “E rongo ana au i te ... nō te mea ...”.
 6. Ka ūhi manomanotia e ngā ākonga ngō rātou whakaaro: “Ki ūku nei whakaaro ... nō te mea ...”.
 7. Tirohia ngā hīti rauemi 1 & 2, ka tīpakohia e ia ākonga tētehi kupu/rerenga miramira kia whakauru ki roto i ā rātou ake tuhinga.
 8. Tirohia ngā pānuitanga kei ngā hononga paetukutuku, ka tīpakohia e ia ākonga ngētehi kupu/rerenga hou e rua hei whakauru ki roto i ā rātou ake tuhinga.
 9. Ka titongia e ia ākonga tētehi whiti (kia kaua e iti iho i te ono rārangi) i mua i te pānui ki tana hoa (mahitakirua)

Arotakenga

Whakahoki kōrero ki tō hoa mā te:

- ~ Whakapuaki whakaaro e pā ana ki te kōwhiringa reo
- ~ he aha ngā kare ā-roto me ngā whakaaro kua whakaatuhia e tō hoa?
- ~ he pēhea tana kōwhiri i ngā kupu kia āta whakaatu i aua kare ā-roto, i aua whakaaro?
- ~ ka taea rānei e koe te tautuhi mō wai tēnei tuhinga? Ka pēhea koe tāutu ai?

Mōteatea – E Pā Tō hau

Akoranga 1E – Ngā Rawa me Ngā Uara

Marautanga	Tikanga ā-iwi Hangarau
Taumata	4
Whenu	Ngā Mahinga Ohaoha Ngā Āhuatanga o te Hangarau
Whāinga Paetae	Ka rāwekeweke i ngā āhuatanga reo me te hanganga o te tuhinga kia rangona ai tōna ake reo.
Rauemi	<ul style="list-style-type: none"> ~ Kei te pātene E Pā Tō Hau ngā hononga paetukutuku ~ Papakupu/Punakupu ~ 2-4 x pepa nui/papa mā (he rahi wawaenga) ~ He pene papa mā/he pene karioi

Hei Mahi

Me whakarite e ngā ākonga he whakaari tene hei whakaatu anō i ngētehi kōrero mō te ohanga o Waikato – Tāmaki Makaurau, me ngā raupatu whenua hei otinga.

1. Ka pānui ā-waha te Kaiako i te hononga paetukutuku NZ Folksong nō te wāhanga: “John Cowan writes...” tae atu ki ‘European economy centred on Auckland.’
2. Whakaatuhia me pēwhea te whakarāpopoto i tētehi whiti kia mau te ngako o te kōrero ki te rerenga kōrero kotahi, kātahi ka whakamāori. Ka mutu ki tētehi whiti, ka aro ki tētahi anō, hei tauira. Ka kite ariari ngā ākonga i te tukanga, tuhia ki te papa mā, me te kauruku i ngā kupu matua. Whakaatuhia te whakamahi i te papakupu me te raweke i ngā kupu matua kia noho pai ki tētahi rerenga kōrero.
3. Me aro pū ki te whakamārama i te rerenga kōrero ‘but the racial conflict which led to the wars of the 1860s was mainly economic in origin’.
4. Whakarōpūhia ngā ākonga (kia rua ngā rōpū mēnā he tokoiti ngā ākonga, kia whā mēnā he akomanga āhua nui).

Mōteatea – E Pā Tō hau

-
5. Tohaina ngā whiti e rua e toe ana ki ngā rōpū hei whakarāpopoto mā rātou kia mau i a rātou te ngako o te kōrero ki tētehi rerenga kōrero māori. Ka tū tēnei rerenga hei aronga mā te whakaari poto ka titoa e te rōpū.
 6. Hoatu he pene, he pepa nui, he papa mā rānei ki ngā ākonga. Ka tuhi rātou i te tapanga “ngā rawa” ki tētahi taha o te pepa, me “ngā uara/ngā whakapono” ki tērā atu taha.
 7. Mahi ā-rōpū. Tautuhia ngā rawa kei roto i ngā whiti kōrero. Ka tautuhi hoki i ngā uara me ngā whakapono. Mā te kaiako e awhi i tēnā i tēnā o ngā rōpū, me te whakahau i te whakamahi i ngā whakataukī me ngā kīwaha hei whakapuaki i aua uara. Me ūrite te wā ka tuku mō te whakaaroaro i ngā tikanga Māori me ngā tikanga Pākehā.
 8. Ka mutu ngā mahi o runga, ka tuku i te 20 mēneti kia titoa e rātou he whakaari poto. Me aronui ngā whakaari ki ngā uara rerekē o te Pākehā, o te iwi Waikato rānei hei tūāpapa mō te whakamahi ki ūrātou tikanga.
 9. Ka tū ngā rōpū ki te whakapuaki i ngō rātou whakaaro poto ki ūrātou hoa.

Arotakenga

Hei whakatepe i te akoranga, me āta whakaaroaro kaupapa matua, arā:

- ~ Ko ngā uara me ngā whakapono kei te āta ārahi i ngā tikanga mō te whakamahi i ngā rawa.
- ~ I noho te iwi Māori o Waikato i roto i te tōnuitanga i te mea i pupuru rātou ki ūrātou tikanga manaaki whenua me te mahitahi. Heoi, i a rātou e tauhokohoko ana ki Tāmaki Makaurau, ka nui ake o rātou rawa i ūrātou Pākehā, ka pūhaehae te Pākehā, nō konā, ka toko ake te raru.
- ~ Nā te kaha o te Māori ki te hoko i te pū me te waipiro, ka noho nama rātou. Nāwai, ka tīmata te hoko atu i te whenua me ngā rauemi hei utu i ngā nama.